

Оценка на корупцията в България през 2005 и началото на 2006 г.: размери, обхват, тенденции

Съобщение за медиите

Седмият годишен Доклад за оценка на корупцията *«Антикорупционните реформи в България на прага на членството в Европейския съюз»* очертава **противоречива динамика на корупционната обстановка в страната:**

- Основната тенденция сред населението, характерна за периода 1998-2004г., е **постепенното намаление както на реалната корупция** (броят на реално осъществените корупционни сделки), **така и на потенциалната корупция** (броят на случаите при, които държавни служители са поискали корупционни плащания) **в страната**, което до голяма степен е свързано със засилването на обществения натиск от страна на гражданското общество и бизнеса. През 2004 г. беше достигнато най-ниското измерено равнище на осъществени корупционни сделки от 80 000 броя средно на месец.
- **През 2005 г.** обаче, броят на случаите на оказан корупционен натиск от страна на служители и на **реално осъществените корупционни сделки се връщат към по-високите средни стойности, характерни за по-ранния период 1999 - 2001 г.** Дали наблюдаваната негативна тенденция е устойчива или е временно явление, свързано с парламентарните избори през 2005 г. например, до голяма степен зависи от по-нататъшните действия и на трите власти. Независимо от това следва да се отбележи, че в сравнение с 1998г. през 2005г. административната корупция сред населението в страната е приблизително два пъти по-ниска. Средномесечният брой измерени осъществени корупционни сделки през 2005 г. е 120 000 – 130 000.
- Равнищата на потенциална и реална административна корупция в **стопанската сфера са два пъти по-високи, отколкото при населението и остават устойчиво високи през последните пет години.** Нещо повече, подобно на наблюдаваното развитие при населението, **корупционният натиск върху бизнеса се повишава през 2005 г.** Все пак в сравнение с 2004 г. има **положителни признаци на намаляване на дела на фирмите, които дават подкупи**, което най-отчетливо се вижда в сферата на частния сектор и по-специфично в банковото кредитиране и е свързано с развитието на пазарните институции и със стабилния икономически растеж в страната.
- След като през 90-те години корупцията в стопанската сфера бе свързана с източването на държавни предприятия и банки, приватизация, контрабандни канали и т.н., сега тя се съсредоточава в **сферата на обществените поръчки, концесиите, фондовете на ЕС, източването на ДДС, както и съответните назначения в**

изпълнителната и съдебната власт, имащи за цел улесняване на корупционните схеми и осигуряване на наказателна неприкосновеност.

- **Политическата корупция** (корупционни сделки, осъществявани от висши държавни служители), на която се обръща все по-голямо обществено и международно внимание след парламентарните избори през 2005 г. и с приближаване на членството на страната в ЕС през 2007 г., е един от най-силните фактори, които стоят в основата на увеличението на равнището на административната корупция в икономиката на страната през последната година. Това е особено видно в сфери, където каналите на двата типа корупция се припокриват, например при обществените поръчки и администрирането на данъчните приходи.
 - При **административната корупция в сферата на обществените поръчки** се запазва тенденцията на нарастване на средния размер на корупционните плащания като процент от сумата на обществената поръчка за осигуряване на договор. През 2005 г. този процент е средно 7.4%. По този канал под формата на корупционни плащания са преминали около 55 млн. лева през 2005 г. Допълнително се забелязва намаление на фирмите, които участват в търгове, част от което се обяснява с твърдото убеждение на бизнеса, че повечето търгове за обществени поръчки са режисирани.
 - При **политическата корупция в сферата на обществените поръчки, обръчите от фирми и организации**, се финансират най-често чрез механизмите на обществените поръчки и концесиите, а те от своя страна пряко или косвено финансират дейността на партиите. Според експертни оценки на Центъра за изследване на демокрацията, **през 2005 г. само чрез механизма на обществените поръчки, партийните обръчи са отклонили неправомерно в свое разпореждане държавни средства най-малко в размер на 320 - 370 милиона лева.** Тези средства са „рентата” за организаторите на обръчите, която се разпределя за партийно строителство и осигуряване на електорална подкрепа.
- **Институционализирането на политическата корупция в политико-икономически мрежи** (добили популярност като „приятелски кръгове” и/или „обръчи” от фирми) създава предпоставки за нелегитимен контрол върху важни сектори на българската икономика, за проникване на криминални интереси и капитали в политиката и в легалната икономика на страната и се превръща в удобен канал за запазване на наказателната неприкосновеност на представители на организираната престъпност и за безопасно прехвърляне на техния бизнес в легалната икономика на България и ЕС.
- Подобно на ситуацията при корупцията, през 2004 и 2005 г. има **отстъпление и от по-ниските нива на скритата икономика** през 2003 г. То е най-ясно изразено в по-високото укриване на обороти и източване на ДДС. По различни оценки размерът на източвания ДДС годишно е средно от 600 млн. до 1,2 млрд. лева. Подобен ресурс дава големи възможности на бизнеса в сянка да използва корупция за проникване в държавни структури и организации.

- На фона на влошената корупционна ситуация в страната през 2005 г., **броят на наказателните дела, осъдителните присъди и осъдените лица за корупционни престъпления продължава да бъде незначителен.** Според данни от Системата за мониторинг на корупцията, средномесечният брой на осъществените корупционни сделки през 2005 г. е бил около **120 - 130 000**, докато броят на осъдените лица за подкуп и престъпления по служба за първата половина на същата година е едва **72**. Наред с това, сред налаганите наказания за корупционни престъпления, преобладава лишаването от свобода, и то за срок до 3 години, т.е. се наказват предимно по-маловажните случаи на корупция. Почти не се прилагат финансовите наказания, каквито са глобата и конфискацията, с цел лишаване на извършителите на корупционни престъпления от облагите, които извличат от извършването им, както и от икономическите ресурси, които спомагат за участието им в корупционни практики.
- Своевременното разкриване и наказване на корупцията изисква по-нататъшно реформиране на правоохранителните органи, прокуратурата и останалите звена на съдебната власт. Оценката за тяхната работа по разкриване, преследване и наказване на корупционната престъпност в страната продължава да бъде затруднена от **липсата на единна статистика** за образуването и хода на наказателните дела за корупционни престъпления.

По отношение на **антикорупционните дейности**, докладът прави следните изводи и препоръки:

- **Изчерпват се “меките форми” на антикорупционна дейност** (информационно-образователни кампании, етични кодекси и т.н.), което налага много по-ефикасна работа на правоохранителните институции, безкомпромисно прилагане на антикорупционното законодателство и налагане на ефективни санкции на уличените в корупционни действия.
- Антикорупционните реформи досега засегнаха предимно административната, но не и политическата корупция. Най-важната задача тук е **разкриването и наказването на участниците в “обръчи от фирми” и техните политически покровители.** Решаването ѝ предполага по-тясно и практически ориентирано взаимодействие и координация между публичните институции, както и изграждане на ефективни антикорупционни звена.
- В стопанската сфера е необходимо спешното приключване и въвеждане на редица про-пазарни мерки (например, въвеждане на централен електронен търговски регистър, по-широкото прилагане на мълчаливото съгласие и обслужване на едно гише в административното обслужване), засилване на административния капацитет на редица регулаторни органи свързани с монополни и/или олигополни пазари (например, телекомуникации, енергетика, др.), по-широко въвеждане на електронно управление, намаляване на дискреционната власт на правителството да разпределя натрупани бюджетни излишъци и др.

- **Партньорството между държавната власт, гражданското общество и бизнеса** в противодействието на корупцията следва да се разшири. Трайното систематично сътрудничество от този тип е **основен критерий за прозрачност и публичност**.
- Като най-активна част от гражданското общество, **медиите имат основен принос за осъществяването на граждански контрол** върху публичната сфера и отговорност за обективното информиране на обществеността.